

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ТЕСТИРОВАНИЮ ЗНАНИЙ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье проанализировано особенности использования тестовых заданий во время изучения иностранного языка. Подчеркнуто, что значение внедрения кредитно-модульной системы обучения и современных форм контроля знаний студентов требуют переосмысления структуры учебников для вузов Украины.

Ключевые слова: тест, тестирование, тестируемый, английский юридический язык, модульный контроль.

L. POPLAVS'KA

METHODOLOGICAL APPROACH TO TESTING THE FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE

The paper considers approaches to testing. The introduction of the credit-and-module system of teaching and modern forms of evaluation of the students' knowledge that require a new approach to the structure of teaching materials in foreign languages for specific purposes are emphasized.

Key words: test, testing, testee, legal English, module checkup.

УДК 378.016:811.112.2:379.85

Олена СТАРИНЕЦЬ, Олександр ГУСЛИСТИЙ

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВИМОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ “ТУРИЗМ”

У статті проаналізовано обґрунтування підходів формування у студентів іншомовної фонетичної компетенції з урахуванням методичної послідовності етапів набуття навичок вимови.

Ключові слова: фонетична компетенція, артикуляція, ритміко-інтонаційні навички, слухо-вимовні навички.

Знання іноземної мови є необхідним як головний та найбільш ефективний засіб обміну інформацією у світовій спільноті. На

даному етапі економічного, політичного та соціокультурного розвитку Україна розвиває міжнародні зв'язки, отже, вивчення кількох іноземних мов у вищому навчальному закладі стає однією з найважливіших складових частин навчального процесу в ході формування кваліфікованого фахівця. Під час вивчення другої іноземної мови у ВНЗ потрібно звернути особливу увагу на початковий етап навчання, на якому закладаються базові основи іноземної мови, формуються необхідні вміння та навички.

Дисципліна „Друга іноземна мова (за професійним спрямуванням)” є нормативною з циклу гуманітарної підготовки для освітньо-кваліфікаційного рівня „Бакалавр” та вивчається на 2, 3, 4-му курсах у 3, 4, 5, 6, 7 і 8-му семестрах. Вивчення другої іноземної мови для студентів напряму підготовки “Туризм” є етапом практичного оволодіння мовою, специфіка якої визначається характером подальшої професійної діяльності. Одним із завдань вивчення дисципліни є формування мовної компетенції: засвоєння фонетичного, граматичного, лексичного матеріалу в межах передбаченої програмою тематики, необхідного для реалізації комунікативного наміру у відповідних сферах і ситуаціях спілкування. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати фонетичні норми мови, яка вивчається.

Питання навчання вимови в різні періоди розвитку методики навчання іноземних мов розглядало багато дослідників, зокрема І.Л. Бім [2], І.А. Грузинська, К.М. Колосов [1, с. 28]., Р.П. Мільруд [5] та ін. [1, с. 28].

Однак досі бракує спеціальних теоретичних праць, присвячених формуванню фонетичної компетенції у студентів туристичного профілю як чинника, що сприяє ефективності навчання другої іноземної мови в немовному ВНЗ.

З метою уникнення недоліків варто розробити й теоретично обґрунтувати систему фонетичних вправ для формування фонетичної компетенції студентів туристичного профілю. Цим і визначається актуальність даного дослідження.

Об'єктом дослідження є процес формування навичок вимови у студентів туристичного профілю.

Предметом дослідження стає визначення ролі й особливостей формування навичок вимови на початковому етапі навчання другої іноземної мови у студентів напряму підготовки «Туризм».

Основною метою дослідження є теоретичне обґрунтування підходів набуття у студентів іншомовної фонетичної компетенції з урахуванням методичної послідовності етапів формування навичок вимови.

Початковий етап оволодіння іноземною мовою передбачає засвоєння великої кількості лексичних одиниць, які важко піддаються систематизації і тому потребують простої механічної асиміляції. Уже на перших заняттях студенти отримують велику кількість чуттєвих (звукових) вражень від їхнього звучання.

Вимова як матеріальний вияв мови є основою всіх видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання та письма. Системна її організація охоплює: слухові образи, проговорювання (артикуляція) і зв'язки між ними. В процесі навчання відбувається поступове формування слухо-вимовних навичок. Порівняно з граматичними та лексичними, ці навички досягають найбільш високого рівня автоматизації, який забезпечує інтуїтивне (несвідоме) володіння фонетичними нормами мови, яку вивчають. Навчання вимові у ВНЗ здійснюється на основі спеціально відібраного мінімуму. При цьому керуються двома головними принципами: відповідність потребам спілкування та нормативність вимови. Згідно з першим принципом, студенти повинні оволодіти усією системою голосних та приголосних фонем, а також інтонацією розповідних речень (стверджувальних і заперечних), питальних і спонукальних речень, згодом – інтонацією складного речення. З урахуванням другого принципу студенти оволодівають повним (нормативним) стилем вимови. Опанування неповного стилю (розмовного мовлення) програмою не передбачено.

Невелика кількість годин, відведених на курс (4 години на тиждень), потребує досить швидкого нарощування складності матеріалу – змістовий модуль 1, вступний фонетичний курс, який складає 32 години, вже на перших заняттях (власне вступний фонетичний курс складає 12 годин) передбачає вивчення букв та звуків мови, що вивчається, ставлення мовленнєвого апарату, ознайомлення з правилами письма та читання, відпрацювання практичних завдань з теми, що розглядається.

Наукову основу навчання вимови складають два чинники – лінгвістичний та психологічний. У лінгвістичному відношенні

Йдеться про основні фонологічні та фонетичні правила звукової системи мови, яка вивчається порівняно з рідною мовою студентів. Відповідно виділяють три групи явищ: а) ті, що збігаються або досить близькі: у німецькій мові – [p], [b], [d], [t], [m] та ін.; б) подібні – [e:], [ɛ:], [l] та ін.; в) відсутні – [h], [ŋ], [y:] та ін..

Ступінь складності визначається належністю фонем до тієї чи іншої з вищезазначених груп фонем. Найлегшими прийнято вважати фонем першої групи, оскільки під час навчання вимови цих фонем можна розраховувати на перенесення навички їхньої вимови в рідній мові. Друга група фонем є важкою для оволодіння, оскільки поряд з перенесенням спостерігається і вплив інтерференції (подібні звуки, але вимова фонетичних елементів не збігається повністю). Найважчою для оволодіння є ті фонем, які відсутні у рідній мові, але слід урахувати вивчення першої іноземної мови та провести паралелі з вивченими англійськими звуками, подібних яким немає в українській мові.

Голосні фонем німецької мови значно відрізняються від голосних фонем рідної мови. Вони можуть бути довгими, напівдовгими та короткими. Довгота німецьких голосних має смислорозрізнявальне значення, на відміну від української мови, що робить їх важкими для вивчення. Тут доречно звернутися до паралелі з англійською, де довгота та короткість голосних також має смислорозрізнявальне значення.

Однак найскладнішими голосними для студентів є лабіалізовані короткі та довгі голосні, які не мають аналогів у рідній мові. Досить складним для студентів є твердий приступ німецьких голосних, який відіграє важливу роль у складо- та слово-виділенні в німецькій мові.

Найважливішими відмінностями німецьких приголосних фонем від фонем рідної мови є

1. Відсутність палаталізації приголосних перед голосними в німецькій мові, тому найбільшу складність для студентів складає непалаталізована вимова приголосних перед голосними переднього ряду: [i:], [i], [y:], [y], наприклад: [kint], [fyɪnf].

2. Аспірація німецьких глухих приголосних фонем [p], [t], [k].

3. Напруженість активних органів при вимові приголосних. До найбільш складних приголосних слід віднести [ŋ], [ch], [l], [h].

4. Аспірація приголосних у кінці слів: Arbeit, schreibt, на початку слів: Tafel, Park.

На відміну від української, в німецькій мові головний наголос падає на перший голосний, окрім ненаголошених префіксів та деяких слів іншомовного походження, закінчення слова зазвичай ненаголошене. У складних словах головний наголос падає на перший склад, на друге слово (другу частину складного слова) падає другорядний наголос, на відміну від української мови, де головний наголос падає, як правило, на другу частину складного слова, наприклад: смолоскип, землетрус.

У німецькому реченні ненаголошеними зазвичай є артиклі, прийменники, зворотні займенники, особові займенники, іноді сполучники в нейтральному силі вимові. В емоційно-виразному мовленні наголос може падати практично на будь-який член речення (так званий логічний наголос), у такому разі спостерігається повна аналогія як з рідною, так і з першою іноземною мовою.

Таку звичку студенти переносять з рідної мови на іноземну, особливо вона проявляється під час читання складних слів.

Другий чинник — суб'єктивний (психолого-фізіологічні можливості студентів). Для навчання вимови особливої значущості набувають: а) ступінь розвитку фонематичного слуху студентів; б) гнучкість та динамічність їх мовленнєвого апарату; в) обсяг короткочасної пам'яті студентів. За умови недостатнього розвитку однієї із цих здібностей необхідно цілеспрямовано вправлятися для їх формування та вдосконалення.

Оволодіння вимовою ґрунтується на трьох основних методичних принципах: а) апроксимації; б) імітації; в) поєднання аналізу та імітації. Перший принцип відображає загальні вимоги, що охоплюють усі сторони звукової будови мови. У ряді випадків студентам дозволяється відносно приблизно вимовляти окремі звуки, проте така вимова не повинна порушувати процес спілкування та взаєморозуміння. Другий принцип поширюється переважно на збіжні явища в обох мовах, а третій — на подібні або відсутні.

Навчання вимови має поетапний характер : а) створення орієнтовної основи дій; б) формування слухо-вимовних та ритміко-

інтонаційних автоматизмів; в) розвиток гнучкості та динамізму навичок вимови.

Відповідно до з наявної у методичній літературі схеми основних етапів формування навичок та з урахуванням специфіки мовленнєвих навичок як автоматизованих операцій при виконанні мовленнєвих дій (умінь), виділяють три етапи [6].

1. Орієнтовно-підготовчий етап. На цьому етапі студенти ознайомлюються з новим мовним (граматичним, лексичним чи фонетичним) явищем та виконують первинні мовленнєві чи мовні операції за зразком, або спираючись на правило, або без правила. Отже, створюється орієнтовна основа як необхідна умова для подальшого формування навички. Характер орієнтування може бути або практичним, або свідомо теоретичним. У першому випадку, виконуючи мовленнєву дію імітативно-практично, студенти орієнтуються в новому матеріалі інтуїтивно. У другому випадку разом зі зразком надається також правило, наводиться зіставлення з аналогічними явищами рідної мови, якщо є розбіжності в утворенні або використанні відповідних явищ в обох мовах. Перший тип орієнтування характерний для початкової стадії навчання мові, другий — для наступних стадій.

2. Стереотипно-ситуативний етап. На цьому етапі починається автоматизація постійних компонентів мовленнєвої дії в тотожних чи аналогічних ситуаціях, у яких мовні явища, які тренують, залишаються константними, повторюються без суттєвих змін. Цей етап є необхідним, оскільки якщо операція кожного разу виконуватиметься по-різному, вона не зможе закріпитися та виконуватися достатньо автоматизовано і правильно. Процес автоматизації мовленнєвих операцій (граматичних або лексичних) полягає, отже, у їх стереотипізації шляхом багаторазового виконання студентами цих операцій за аналогією.

3. Варіювально-ситуативний етап. Метою цього етапу є подальша автоматизація мовленнєвих операцій та формування пластичних, лабільних властивостей навички, її гнучкості шляхом виконання дії у варіативних мовленнєвих ситуаціях. Саме тут закладаються лабільні властивості навички. Загалом на двох останніх етапах створюється психофізіологічна основа динамічного мовленнєвого стереотипу. Формування основних якостей мовленнєвої навички може бути одночасним, як це відбувається під

час оволодіння мовленнєвими навичками в рідній мові, а не послідовним та поетапним. В умовах навчання у ВНЗ можна сформувавши всі мовленнєві навички одночасно, але цього важко досягнути через обмеженість мовної практики та труднощі процесу набуття коректної навички. У процесі оволодіння мовою деякі етапи формування навички можуть редукуватися, а необхідні стереотипні вправи можуть виконуватися на варіювальному етапі.

Необхідно звернути увагу на те, що мовленнєві аспекти (фонетичні, лексичні, граматичні) навички формуються лише в мовленнєвій діяльності, у єдності, а їх виділення за аспектами виявляється в особливій організації умовно-мовленнєвого тренування: нові граматичні явища тренуються в міру можливості на знайомій лексиці, якою студенти уже володіють (тобто за сформованості лексичних навичок), а нова лексика — у засвоєних граматичних формах та конструкціях. Слід урахувати, що обмежений, але комунікативно достатній рівень володіння мовою не передбачає володіння лексико-граматичним матеріалом на рівні довершених навичок. Ступінь оволодіння навичками може бути різним, однак, необхідно прагнути того, щоб він був максимально високим у заданих умовах.

Залежно від типологічної характеристики фонетичних явищ орієнтовна основа вимови створюється за допомогою двох моделей: «пред'явлення — відтворення зразка» та «пред'явлення — пояснення — відтворення зразка». Збіжні звукові явища іноземної та рідної мов опановують переважно за першою моделлю, а подібні та відсутні — за другою.

Обмежена кількість годин, яка відводиться на вивчення іноземної мови в немовному ВНЗ, породжує необхідність розвивати такі методи навчання, які дозволили б досягти достатньо високого рівня знань студентів.

Можна запропонувати деякі рекомендації для формування навичок вимови на початковому етапі:

- користуватися усіма засобами виразної вимови: інтонацією, мелодикою, засобами емоційного та логічного виділення;
- надати студенту усі можливості слухати німецьке мовлення не лише на заняттях, але й позааудиторно у вигляді аудіо/відеозаписів;

- на кожному занятті працювати над артикуляцією, інтонацією, мелодикою мовлення у спеціальних комунікативних вправах, з наданням різних емоційних режимів, ритму, ступеня гучності;

- дати відчутти через звукову будову зміст, емоційну складову римованого уривка, вірша або пісні;

- уводити звук, мелодію в опозиціях, в контрастах, обіграти опозиції через зміст одиниць мовлення.

Доречним буде все, що сприятиме збагаченню мовленнєвого досвіду студентів. Вступний фонетичний курс має за основну мету навчити студентів правильної вимови та основних типів інтонації в усному мовленні, та під час читання навчальних текстів, а також оволодіти в усному та писемному мовленні лексико-граматичними структурами. Він розрахований на 18 годин, складається з 6 практичних робіт (12 годин аудиторних занять) та 6 годин самостійної роботи. З урахуванням ущільнення великого обсягу теоретичного та практичного матеріалу ми розробили методичні вказівки до підготовки та проведення практичних занять з вступного фонетичного курсу [3].

Кожна практична робота вступного фонетичного курсу має комплексну структуру, складається з теоретичного матеріалу, фонетичного матеріалу (звуків та букв із вправами до них, відповідних інтонаційних моделей), лексичних одиниць для репродуктивного засвоєння, вправ для аудиторного та позааудиторного виконання. Завдання складені з урахуванням рівня вимог до сучасних фахівців з туризму.

Теоретичний і фонетичний матеріал вступного фонетичного курсу повинен підготувати студентів до роботи над матеріалом основного курсу, що є органічним продовженням вступного.

Про фонетичний аспект мовлення слід пам'ятати під час вирішення будь-яких навчальних завдань. На кожному занятті викладач повинен приділяти час спеціальним вправам для вдосконалення навичок вимови студентів. Це потрібно робити під час фонетичної зарядки, щоб налаштувати мовленнєвий апарат студентів на іншомовне спілкування. Матеріал для фонетичної зарядки викладач обирає сам. Це може бути один з важких для вимови звуків, інтонація речень певного типу, вимова окремих слів, які студенти використовуватимуть на даному занятті. Дуже

ефективно використовувати прислів'я та скоромовки, пісні. Важливо, щоб студенти розуміли їх зміст, оскільки потім їх можна буде використовувати для розвитку усного мовлення, а також під час практики (наприклад, працюючи аніматором у німецькомовних готелях, організовуючи розважальні дитячі заходи тощо).

Результати аналізу науково-методичної літератури з питань формування навичок вимови та розробка системи вправ, спрямованих на формування навичок вимови, дозволяють дійти таких методичних висновків:

1) для більш ефективного навчання другої іноземної мови необхідно використовувати вправи для формування навичок вимови;

2) вимова як вид мовленнєвої діяльності потребує постійної уваги під час опрацювання будь-якого навчального матеріалу на початковому етапі;

3) без вимови неможливо успішно розвивати навички та вміння говоріння, читання, а також слухової пам'яті;

4) запропонована система методичних прийомів формування навичок вимови, а також фактична частина методики у вигляді комплексу вправ може бути використана на заняттях з другої іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко Т. А. Мотивация как фактор эффективного формирования иноязычной коммуникативной компетенции в информационном образовательном пространстве / Т. А. Антоненко // Вестник Томского государственного университета. – 2007. – № 296. – С. 28 – 30.

2. Бим И.Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам / И.Л. Бим // ИЯШ — 2001. — № 4. — С. 21-24.

3. Буравченко О.А. Методичні вказівки до підготовки та проведення практичних занять зі вступного фонетичного курсу з дисципліни «Друга іноземна мова (німецька) за професійним спрямуванням» для студентів II курсу напряму підготовки 6.140103

— туризм усіх форм навчання / О.А. Буравченко, О.С.Гуслистий.— Черкаси: ЧДТУ, 2013. – 41 с.

4. Глінка Б.І. Скарбничка з германістики: посібник-порадник для студентів-германістів / Б.І. Глінка. –Тернопіль: Астон, 2002. — 208 с.

5. Мильруд Р. П. Навыки и умения в обучении иноязычному говорению / Р. П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 1. – С. 23 – 27.

6. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С. Ф. Шатилов. – М. : Просвещение, 1996. – 223 с.

Е. СТАРИНЕЦ, А. ГУСЛИСТЫЙ

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОИЗНОСИТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ У СТУДЕНТОВ НАПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКИ «ТУРИЗМ»

В статье проанализировано обоснование подходов к формированию у студентов иноязычной фонетической компетенции с учетом методической последовательности этапов формирования произносительных навыков.

Ключевые слова: фонетическая компетенция, артикуляція, ритмико-интонационные навыки, слухо-произносительные навыки.

О. STARYNETS, O. GUSLYSTY

FORMATION OF PRONUNCIATION SKILLS AT THE INITIAL STAGE OF TEACHING THE SECOND FOREIGN LANGUAGE OF STUDENTS MAJORING IN «TOURISM»

The article analyses the substantiation of approaches to formation of foreign language phonetic competence with taking into consideration the methodical sequence of the stages of pronunciation skills formation.

Key words: phonetic competence, articulation, rhythmical-intonation skills, audition-pronunciation skills.

УДК 303.687 (045)

Оксана ШВЕД